

De Heer is met u... die woorden klinken in elke liturgische viering, telkens als de voorganger oproept tot gebed of tot het luisteren naar het woord Gods uit de schrift. Deze begroeting vindt haar oorsprong in de scène van het vandaag voorgelezen evangelie. Met deze groet klopt de engel bij Maria aan. Het is een heilwens, een zaligspreking, een vredewens. Maar terwijl wij, doorgewinterde kerkgangers, automatisch ons routineuze antwoord prevelen «En vrede zij u», is de reactie van Maria wel even anders.

Zij schrok van zijn boodschap. Ja, ze is diep geschokt en in verwarring. Als iemand de mededeling doet 'Ik ben zwanger', is dat altijd ambivalent. Gelukkig is het bij velen 'goed nieuws': jonggehuwden die erop zaten te wachten, en zeker voor de al wat langer gehuwden die misschien al begonnen te vrezen dat het er nooit meer van zou komen. Maar voor hoe velen op onze wereld klinkt dat bericht als ramspoed? Denk maar aan de arme grote gezinnen, waar een zoveelste meeter er niet bij kan. Dat is ook in ons land nog niet zo heel lang geleden, en nu nog al te vaak in de derde wereld, ondanks de pil. Maar hoeveel andere ongewenst zwangeren komen ook in onze omgeving voor? Niet zelden brengt een nog schoolgaande tiener haar ouderlijk gezin in de problemen, al dan niet rond de erbij te organiseren abortus.

Hoe zou de boodschap van de engel voor Maria geklonken hebben? Hoe moest zij zich 'zwanger worden' voorstellen... en ja: buiten haar verloofde om? Dat huwelijk met een ambachtsman zal ze erdoor mislopen, en haar reputatie? In dat klein stadje in het midden-oosten zal ze gauw bekend staan als 'dat hoertje'. En met haar verhaal kan ze al helemaal niet aankomen. Als ze in dit verband over God zou wagen te spreken, dan was ze ook geestelijk al bij voorbaat afgeschreven. Wat moest zij doen, toen ze haar beslissing genomen had? Wat kon ze anders dan vluchten, er vandoor gaan? Ze denkt aan één persoon: die al oudere nicht Elisabet, aan de andere kant van de heuvels. Die zou iets van haar begrijpen, van binnenuit. Met de ontmoeting van beide zwangere vrouwen is de hierop aansluitende perikoop gemoeid. Tegenover Elisabet kon Maria zich helemaal bloot geven, zo volkomen open als ze voor God staat. En tijdens die ontmoeting gebeurt het wonder dat zij de maatschappelijke consequenties van het jawoord waarmee zij zich aan God uit handen had gegeven, helemaal durft te overzien. Zo zelfs dat ze zich kan uiten in het Magnificat, waaraan Lucas een derde perikoop besteedt.

Het is hoog spel, waar de evangelist Lucas zich hier aan waagt. Zijn verhaal brengt een breuk in de culturele geschiedenis. De joodse traditie kende wel miraculeuze geboortes. Het begint al bij de zoon van Sara en Abraham, en daarna nog bij de profeten Simson en Samuel, om de bekendsten te noemen. En hier inderdaad ook nog bij de onvruchtbare Elisabet, de moeder van Johannes de Doper. Die geboortes waren miraculeus omdat de moeders onvruchtbaar heetten. Maar hier voert Lucas een maagdelijke geboorte op, wat aan de grieks-romeinse mythen doet denken. In sommige heidense mythes werd van een keizer beweerd dat hij van goddelijke geboorte was. Die verhalen moesten voor zo'n heerser goddelijke eer afdwingen. Zet de evangelist hier sneerend een contramodel neer? Een dorps

meisje tegenover een wereldheerser! Zijn voorstelling houdt immers een rechtstreekse belediging en afwijzing in van die wereldse schijnbaarheid.

De uitwerking van Lucas' verhaal laat er geen twijfel over bestaan dat hij in Maria's zwangerschap een mysterie van een hogere orde ziet. En ook dat dit haar niet als een ramp is overkomen. Zij heeft er op uitnodiging van de engel voor gekozen, na ampel overleg. Zijn vraag heeft haar aanvankelijk overrompeld, maar zij kwam tot een weloverwogen besluit: 'Zie de dienstmaagd des Heren.' Zij drukt zich uit in termen die verstaan mogen worden als de vrouwelijke pendant van wat bij Jesaja de dienstknecht van JHWH heet. Welbewust treedt zij in een rol die associeert met die van de lijdende messias. Zij maakt zich dienstbaar aan Gods heilswerk, waarvan zij maar al te goed beseft dat dit offers vraagt. Dat die dienstbaarheid inderdaad haar hele leven lang offers heeft gekost, daar laten de evangeliën geen twijfels over bestaan.

Toch zingt zij dankbaar: 'God heeft grote dingen aan mij gedaan.' Zij is aangezocht om mee te werken aan het binnenbreken van Gods verlossingswerk in onze wereld. Dat dwingt ons respect af, onze eerbied en dankbare verering. Maria staat in het hart van het mysterie van de menswording, een onpeilbaar diep mysterie. Uit liefde identificeert God zich met ons mensen. God wordt mens om de mens te verheffen, te vergoddelijken, zeggen de kerkvaders. En dat is een adagium in de orthodoxe spiritualiteit. Wij zullen wel nooit helemaal beseffen wat dat zeggen wil. God vereenzelvigd zich met de minstens van de Zijnen: wannéer hebben wij U behoeftig gezien...? We kunnen er minstens uit begrijpen dat met Gods menswording onze wereld in Gods liefde gaat delen. Onze samenleving zal liefderijker, menselijker worden. Eindelijk zal er daadwerkelijk vrede uit de hemel neerdalen, jaloom die de wereld zichzelf niet geven kan.

Christenen hebben altijd begrepen dat de evangeliën geen plaatjes zijn om ze passief te bewonderen. Ze appelleren op ons geloof en onze liefde. Zoals Maria haar leven gaf om eraan mee te werken dat onze wereld menselijker wordt, zo wordt dat gevraagd van ieder van ons. De uitnodiging van de engel is ook tot ieder van ons gericht. Zo begrepen dat met name ook de mystici van onze Europese geschiedenis. Ik noem slechts onze eigen Jan van Ruusbroec en de Rijnlandse dominicaan Meister Eckhart. Zij stelden als ideaal dat de mens Christusdrager moest zijn: Christofoor. Dat is dan ook een benaming die in de monnikenwereld wel gegeven werd. Iedere christenziel is geroepen om het Christuskind ter wereld te brengen, is hun boodschap. De mensenwereld in zijn totaliteit moet immers het Lichaam van Christus worden! Ons hoeft het volstrekt geen hoofdbrekens te kosten 'hoe dit zal geschieden', zoals Maria's eerste bange reactie was. Wij hoeven niet lang na te denken om te beseffen hoe wij onze wereld kunnen vermensen. We hoeven niet verder te gaan dan onze eigen gezinssituatie of onze eigen werkkring. Elk moment van de dag kunnen wij ertoe bijdragen dat daar onze onderlinge verhoudingen menselijker worden gemaakt. Valt er in ons gezin niets te verbeteren aan onze huiselijke vrede? Kunnen wij ons op ons werk niet wat collegialer, vriendelijker en met minder ego opstellen? Om de zachte krachten in onze verharde wereld hun kans te geven, kan het voorbeeld en de voorspraak van Maria ons helpen. Er ligt in en rond deze kerstdagen al een heel terrein braak. Zo beleefd

is de groet van de engel Gabriël het volstreckte tegendeel van een ramspoedig bericht. Nee, het is inderdaad een heilwens, goed nieuws, een zaligspreking. *De Heer zij met u.* AMEN.